Province de Hainaut

centre d'innovation et de design au Grand-Hornu

Afbeelding door Virginie Stoquart, geïnspireerd op het oorspronkelijke project van Dune Lunel voor het Jad.

persbericht

ALEA, DESIGN AS ADAPATION

Curator: Baptiste Meyniel & Nicolas Verschaeve

15.11.2026 → 18.04.2027

INLEIDING

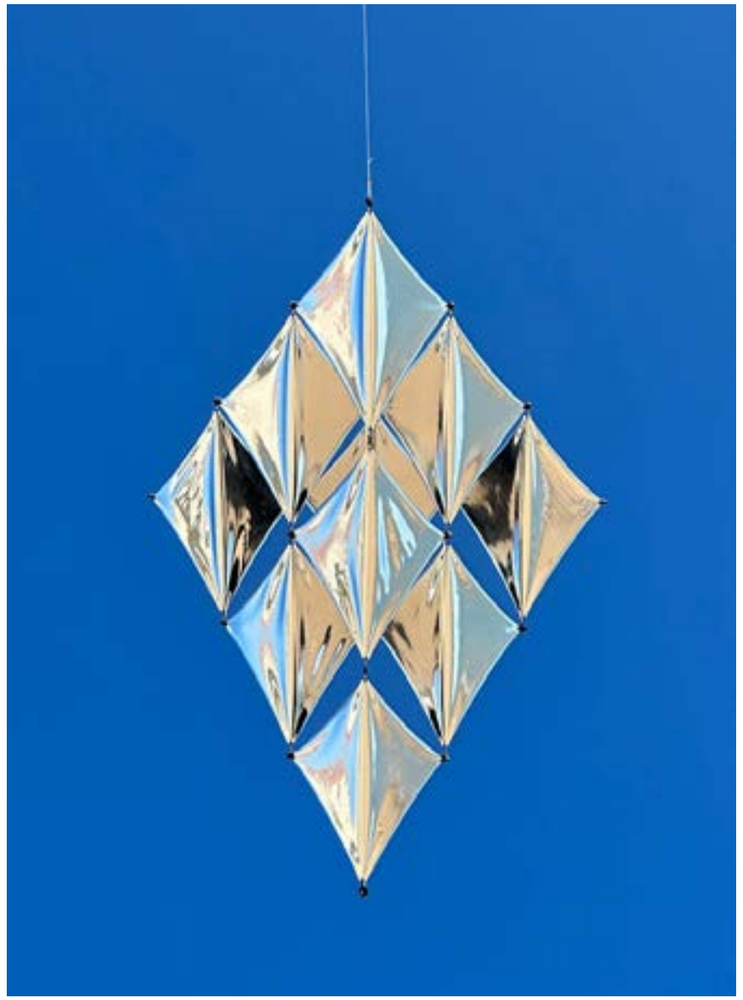
De tentoonstelling *Alea, Design as Adaptation* [Inspelen op onzekerheden] werd in eerste instantie geproduceerd door JAD [Jardin des métiers, d'art et du design in Sèvres] en belicht creatieve processen en stappen in de productie die worstelen met het onvoorziene. Curatoren Baptiste Meyniel en Nicolas Verschaeve willen ons een verscheidenheid aan actieve observaties van de wereld laten ontdekken. Ze tonen zo het vermogen van ontwerpers om zich voortdurend aan te passen aan de context waarin ze zich bevinden. Hoewel het begrip 'toevalsfactor' de idee oproept van onzekerheden die samenhangen met het toeval, wordt het hier veeleer begrepen als een geheel van krachten waarop we niet altijd invloed kunnen uitoefenen. Toch blijkt het mogelijk om ze te lezen, op te vangen of met vaardigheid te hanteren, zodat we ze kunnen inzetten en we een verbinding kunnen aangaan met de wereld waarin we leven. Deze fenomenen zijn van uiteenlopende aard. Het zijn de krachten die de wetten van de kosmos bepalen, zoals zwaartekracht, magnetische velden of de baan van de zon, maar net zozeer de intrinsieke wetten van materialen of elementen die reeds in de omgeving van de ontwerpers aanwezig zijn en die van hen eisen dat ze in een wereld met eindige hulpbronnen creëren met wat er al is.

De werken die in de tentoonstelling samengebracht werden, behoren vanuit deze optiek minder tot de praktijk van het project dan tot die van het traject. Terwijl een project uitgaat van een vastomlijnde bestemming waarop alle parameters opgesteld moeten worden, berust een traject op een meer empirische opbouw en aanvaardt het onderweg alles wat de koers kan bijsturen. De werken tonen het vermogen van de ontwerpers om reeds gekende methoden los te laten, om in hun werk een geheel van werkzame krachten te integreren, om 'mee te gaan in het ontwerp' in plaats van dogma's op te leggen. Meer nog dan voorwerpen zien we houdingen, steeds vernieuwde aanpassingsstrategieën en vormen van observatie en luisteren die het mogelijk maken om het gesprek aan te gaan met een wereld die voortdurend in verandering is.

HOOFDSTUKKEN VAN DE TENTOONSTELLING:

I - Worstelen met de krachten van de kosmos
II - In gesprek met al wat leeft
III - Zich openstellen voor alle aanwezige stromen
IV - Omgaan met het bestaande
V - Productiemiddelen omvormen
VI - De wetten van de materie volgen
VII - Protocollen opengooien, systemen anders bekijken, zich losmaken van gebruiksnormen

Victor Guéritault
Cerf-volant, 2020
© Victor Guéritault

I - WORSTELEN MET DE KRACHTEN VAN DE KOSMOS

We zouden kunnen stellen dat ons bestaan op aarde al evenveel wordt bepaald door de impact van onze handelingen op onze omgeving als door die van bepaalde externe krachten die invloed uitoefenen op ons leven. Hoe we omgaan met al wat ons omringt, bepaalt immers in grote mate wie we zijn en worden: duidelijk poreuze wezens waarop context en relaties een sterke impact hebben, onderhevig aan de invloed van alledaagse factoren die al aanwezig waren en waaraan we ons onvermijdelijk moeten aanpassen. Onze levenswijzen worden immers gestuurd door een geheel aan wetten, zoals de zwaartekracht die ons aan de grond houdt, dagritmes die samenhangen met de baan van de zon, en het aardmagnetisme. Ze bepalen een geheel van factoren gerelateerd met warmte, water en licht, die, onder een beschermende atmosfeer, een leefbaar milieu mogelijk maken voor talloze planten- en diersoorten, waaronder wijzelf. Sommige krachten zijn constant en regelmatig, andere fluctueren van nature of door menselijke activiteiten. Daardoor worden ze minder voorspelbaar en vervagen de contouren van een evenwichtig klimaatstelsel. Toch kiezen sommige ontwerpers ervoor om de fenomenen die aan het

werk zijn te observeren en aanpassingsstrategieën te ontwikkelen om ze zo te begrijpen, zichtbaar te maken of er composities mee te maken via uiteenlopende soorten middelen. In deze tentoonstelling worden zo de vaardigheden zichtbaar waarmee we aandacht kunnen geven aan een wereld en realiteiten die voortdurend veranderen, een geheel aan pogingen om te leren ‘leven met de verwarring’. (Donna Haraway)

Bij de ingang van de tentoonstellingsruimte hangt een slinger van Foucault, die reageert op het videowerk van Sophie Krier, *Le pendule de Foucault en signes*, en ons eraan herinnert dat alles om ons heen in beweging is; dat wij, als aardse wezens, zijn opgenomen in een voortdurende odyssee door het zonnestelsel.Een mobile van bladeren van François Azambourg worstelt met de luchtstromen om de bladeren tijdens hun val in de lucht te houden. Ze zweven in hun val en zetten aan tot contemplatie. Dit geldt bijvoorbeeld voor de dagritmes en het zonlicht, die wanneer ze op het zuiden worden gericht door de reflectoren van Nathanaël Abeille worden teruggekaatst naar woonruimtes die op het noorden gericht zijn en dus geen direct zonlicht krijgen.

Elementen verzamelen wanneer ze beschikbaar zijn om ze dan te verdelen waar ze nodig zijn en wanneer ze ontbreken, is ook wat Clémence Althabegoïty voorstelt met *Récolter la pluie*. Dagelijks worden we geraakt door een geheel aan elementen en energieën, of hun aanwezigheid nu bewust of onbewust wordt ervaren. Het kan soms waardevol zijn deze elementen zichtbaar te maken via middelen die getuigen van wat anders aan onze aandacht zou ontsnappen.

De energie die door de wind wordt gecreëerd, kan bijvoorbeeld alleen waargenomen worden wanneer die in contact komt met oppervlakken en volumes die voldoende soepel en niet erg statisch zijn. Zo komen bepaalde objecten in beweging door de kracht van de lucht die op hen inwerkt, zoals de vliegers van Victor Gueritault, die tot leven komen onder de krachten die erop inwerken en ons in verwondering brengen.

Julie Brugier & Aléa Work,
Champignonnière, 2024 - en cours
© Aléa Work / Stella Lee Prowse & Miriam Josi

II– IN GESPREK MET AL WAT LEEFT

De plantaardige of dierlijke materie van al wat leeft, is op een bepaalde manier het product van de omstandigheden waarin ze gegroeid is. Zo geven de jaarringen van een boom specialisten informatie over de klimaatregimes waaraan de individuele boom tijdens zijn leven werd blootgesteld, over het type bodem waarin hij stond, of over de oriëntatie van de helling waarop hij is gegroeid. Materie kan dus worden gelezen en geïnterpreteerd via de processen en krachten die haar ontwikkeling hebben gestuurd en aan haar specifieke kenmerken, een eigenheid, hebben verleend. Als we deze redenering volgen, zouden ontwerpers en makers niet eenvoudigweg over 'hout' beschikken, maar over 'houtsoorten', waarbij het essentieel blijkt de verschillende types te onderscheiden en de omstandigheden te overwegen waarin de materie is gevormd, afhankelijk van het beoogde gebruik. Met zijn werk rond gespleten hout zoekt François Azambourg een subtiel evenwicht tussen de intentie waarmee hij de materie benadert en de reactie van die materie op die handeling en het gereedschap. De tekening, de vormen en de aard van de oppervlakken van het meubel drukken hier de som uit van meerdere parameters en

laten zien dat het ontwerp van materiële goederen niet enkel de zaak van de ontwerper is: bepaalde wetten vragen om gevolgd te worden. In plaats van de materie een glad oppervlak op te leggen, onthult en toont de handeling via het splijten de interne structuur, de eigenschappen en korrelige groei, de krachtpunten en zwakke lijnen van het hout. De antropoloog Tim Ingold spreekt in dit opzicht, in navolging van Gilles Deleuze en Félix Guattari, over de noodzaak voor een ambachtsmens om "in de stroom van het materiaal te stappen" om de materie vorm te geven, in plaats van te proberen die te domineren. Op een andere manier zet *Nid d'abeille* de ontwerper aan om zich te mengen in het transformatieproces dat door de bijen wordt uitgevoerd, namelijk het produceren van was uit nectar, om zo de matrix te bouwen waarin het object vervolgens wordt gegoten. Hij werkt hier samen met de vindingrijke natuur van deze werksters en hun scheppende kracht. Een ander werk van François Azambourg, een mobile, is gebaseerd op de eigen aard van boombladeren, die door de lucht worden gedragen. Ze zweven in hun val en zetten aan tot contemplatie.

Thomas Guillard luistert al evenzeer naar het plantaardige en kiest voor een verwante benadering door al in te grijpen vóór het groeiproces. In zijn atelier-moestuin werkt hij in op de voorwaarden waaronder pompoenen groeien. Hij leidt hun groei in bepaalde banen met behulp van mallen en onthult na een lang kweek- en droogproces objecten waarin mogelijke gebruiksvormen naar voren komen. De ontwerper keert hier de conventionele positie van zijn ingreep om. Hij geeft niet alleen een eindvorm aan een grondstof, maar stuurt ook de natuur van deze levende materie zelf.

Het meubilair dat Samy Rio ontwikkelt, in samenwerking met atelier Chatersen, maakt gebruik van uitlopers van kastanjebomen die in het Nationaal Park van de Cévennen worden geoogst om een reeks gebogen meubels te produceren. Dit ambacht draagt op die manier bij aan het herstel van het kastanjebos in het natuurpark, namelijk door een assemblagemethode in vers hout bloot te leggen en een techniek te ontwikkelen om de takken tot eenzelfde diameter te kalibreren.

De opbergmaterialen die Julie Brugier voor de keuken ontwerpt en vervaardigt, zijn geen eenvoudige gebruiksvoorwerpen; ze worden partners in levende processen. Haar werk vertrekt altijd van de natuurlijke eigenschappen van materialen, of het nu gaat om lactofermentatie, roken of het kweken van paddenstoelen (zoals haar paddenstoelenkwekerij, gerealiseerd in samenwerking met Aléa Work). De poreuze aarde bevordert de ontwikkeling van het mycelium; de rook van hooi of hout verandert de smaak van vette voedingsmiddelen. Deze objecten creëren bruggen tussen de mens en al wat leeft, waarbij aarde, rook of micro-organismen volwaardige actoren zijn in de transformatie. De keuken wordt een plek van co-creatie met fluctuerende organische processen.

Anna Saint Pierre et FABER
Gaïette, 2023
© foto Giaime Meloni

III - ZICH OPENSTELLEN VOOR ALLE AANWEZIGE STROMEN

Een generatie recent gevestigde ontwerpers schetst met hun werk een eclectisch panorama van vraagstukken die in de hedendaagse samenleving leven. Samen herinneren zij ons eraan dat het belangrijk is om ons te verbinden met verhalen, om mythologieën te creëren, gemengde cultuurvormen te cultiveren of deel uit te maken van een netwerk van actoren in onze buurt. Ze werken aan de noodzakelijke actualisering van culturele, materiële, technische en zelfs logistieke erfenissen. Zo laten de hier samengebrachte projecten, elk op hun eigen manier, de grote krachtlijnen zien die hun ontstaan hebben gemotiveerd en onthullen ze praktijken die worden doorkruist door stromen van uiteenlopende aard.

Met zijn film *Borgthor Sveinsson* benadert Brynjar Sigurðarson de intensiteit waarmee bijgeloof onze individuele kosmogonieën kan beïnvloeden, tot het punt waarop het soms samenvalt met de tastbare werkelijkheid of met wat als een gedeelde waarheid wordt beschouwd. Hij legt daarmee de nuances bloot waardoor onze materiële en immateriële werkelijkheden worden gevormd, bevraagt hun contouren en zet aan tot reflectie over de invloedssferen die voor elk levend wezen een geheel eigen realiteit

structureren. Op een andere manier worden zulke vervaagde contouren zichtbaar in het werk van Dimitri Zephir en Florian Dach, rond wat zij “creolisatie” noemen, namelijk een onderzoek naar de historische erfenissen en meervoudige invloeden van cultuurvormen in de Antillen. Hun werk rond couteau *CHIEN* toont de invloed die de circulatie van industriële producten heeft gehad op eilandpraktijken en omgekeerd. Het toont hoe een object ontsnapt aan de vormen en gebruikswijzen die door de industrie zijn vastgelegd en voorbij de oorspronkelijke bestemming ruimte opent voor een geheel aan herwaarderingen en ombuigingen, afgestemd op de dagelijkse behoeften van de eilandbewoners: “middelen om duurzaam na te denken over het ontwerpen van objecten die niet gehoorzamen aan de wetten van de geplande veroudering” (Studio Dach & Zephir).

Door de kwestie van de stroom vanuit het perspectief van energie te benaderen, grijpt Pablo Bras in op de beschikbare netwerken en bevraagt hij hun gebruik. Met zijn warmtebron op basis van infrarood, die geactiveerd wordt wanneer lichamen door de ruimte bewegen, stelt hij de noodzaak van infrastructuren die een constante stroom moeten produceren en leveren ter discussie, vergeleken met onze behoeften die eerder met tussenpozen aanwezig zijn.

Andere makers werken vanuit de beschikbaarheid van materialen en vormen nieuwe objecten met restanten of afval. Hier wordt materiaal dat voor de één aan het einde van zijn cyclus is, voor de ander een nieuwe grondstof. Zo identificeert Rikkert Paauw in de stedelijke omgeving een nieuw wingebied; hij verzamelt en bewaart oude meubels of fragmenten van materialen. Daarmee stelt hij met een scherp gevoel voor proportie en gebruik nieuwe meubeltypologieën samen. Voor de tentoonstelling *Aleas* kregen zijn creaties vorm op basis van materialen die langs de site van Grand-Hornu werd aangetroffen. Lucie Ponard werd ook uitgenodigd om een werk te maken voor de tentoonstelling. Ze gebruikte hierbij als grondstof voor haar email drie soorten aarde die door geoloog Nicolas Dupont werden geselecteerd op de terril van Héribus, ten zuiden van Mons. In samenwerking met de Belgische steenfabriek Nelissen maakte zij een tafel, opgebouwd uit restanten van geglazuurde bakstenen, die samengevoegd werden tot een nieuw geheel. Niet ver daarvandaan hergebruiken Anna Saint-Pierre en Atelier Faber de residuen van de vroegere steenkoolwinning in de terrils van Raismes als pigmenten die worden aangebracht op de gevelbekleding van micro-architecturen.

Adrien Vescovi heeft een vergelijkbare benadering, maar dan toegepast op textiel. Hij werkt met de nog actieve okergroeves om huishoudelijke stoffen te verven die hij verzamelt via kanalen voor hergebruik.

Het werk van Sybille Berger bevindt zich dan weer op de grens tussen textiel en meubel. Ze onderschept stalen van materialen van een industriële textielproducent nog vóór ze worden weggegooid. Voor de poef *Big Cushion* en de *Veste N°24* bepaalt de geometrie van het beschikbare materiaal de patronen en de vormgeving, waarbij zo min mogelijk nieuwe

handelingen en nieuwe reststukken worden geproduceerd. Hier, zoals antropoloog Tim Ingold in zijn boek *Making: Anthropology, Archaeology, Art and Architecture stelt,* “is materie altijd onderweg om iets anders te worden”. De praktijken van ontwerpers zoals Lucile Viaud, Clément Rosenberg en Emylou Doutres, Damian Jodorowsky en Timotée Rouffignac streven ernaar om nieuwe allianties te smeden tussen materialen en lokale actoren, die de eigenheid zichtbaar maken van productieketens die regionaal verankerd zijn of daar ontstaan. Hier draait het (opnieuw) opzetten van een keten niet uitsluitend om het produceren. De ontwerpers willen ervoor zorgen dat de omstandigheden waarin productie plaatsvindt een duurzame omgang met ketens van materialen, economische circulaties, kennisoverdracht en vaardigheden bevorderen en netwerken van onderlinge afhankelijkheid tussen menselijke en niet-menselijke actoren ondersteunen.

Sybille Berger, whose work sits at the boundary between textiles and furniture, intercepts material samples from a fabric manufacturer before they are discarded. For the *Big Cushion* pouffe and *Veste N°24*, the geometry of the raw material determines the patterns and the construction of the pieces, minimising both intervention and additional waste. Here, as anthropologist Tim Ingold reminds us in his book *Making*, “materials are always and already on their ways to becoming something else”. Practitioners such as Lucile Viaud, Clément Rosenberg and Emylou Doutres, as well as Damian Jodorowsky and Timotée Rouffignac, work to forge new alliances between materials and local networks, revealing the distinctive qualities of supply chains rooted in or initiated at regional level. Here, creating or rebuilding a supply chain is not just about producing goods, but reflects a shared desire for the conditions under which production takes place to support the sustainable management of material flows, economic exchanges, and the transmission of knowledge and skills, while fostering networks of interdependence between human and non-human agents. .

Jasper Morrison
Handlebar Table, 1981
© foto Jasper Morrison Studio

IV - OMGAAN MET HET BESTAANDE

Sommige objecten, die ontworpen werden om een specifieke functie te vervullen, blijken in het oog van de hier gepresenteerde ontwerpers ook geschikt voor andere doeleinden. Wanneer vormen losgemaakt worden van hun oorspronkelijke functie, belichamen ze hier veeleer symbolische ladingen en dragen ze verwijzingen met zich mee die vaak geworteld zijn in de collectieve en populaire verbeelding.

Zo wordt de schijf van een schuimspaan uit de keuken voor Anni Albers iets decoratiefs, een sieraad waarvan het hoofdmotief oorspronkelijk louter een technische functie had. De lamp Stanley van Claire Lavabre is samengesteld uit min of meer afgewerkte industriële producten en is een knipoog naar de manier waarop sommige tuinslangen kunnen worden opgerold rond een autovelg, die hier als haspel en als gewicht fungeert. Thelonious Goupil verschuift het gebruik om het licht van zijn lamp te verspreiden, met een omhulsel van niet-geweven papier. De ontwerper richt zijn aandacht hier meer op de doorschijnende kwaliteit van het materiaal dan op het gebruik dat er gewoonlijk van gemaakt wordt, namelijk het versturen van post. Dit principe waarbij objecten of onderdelen van objecten

verplaatst worden van een sfeer in de werkelijkheid naar aan andere wordt ook aangetroffen in het werk van Guillaume Jandin, Jasper Morrison, Achille en Pier Giacomo Castiglioni, Jerszy Seymour en Andrea Branzi.

Deze verplaatsingen doen denken aan de emblematische praktijk die Marcel Duchamp vanaf 1916 in de kunst introduceerde en die hij de ready-mades noemde. Dit zijn beeldhouwwerken die voortkomen uit de zorgvuldige compositie van losse, industrieel vervaardigde objecten, die door verschillende assemblagewijzen met elkaar in verband worden gebracht; objecten die, door van context te veranderen, op een andere manier worden waargenomen en de status van kunstwerk krijgen.

Naast de plastische en symbolische kracht van deze prachtige ontmoetingen tussen objecten, zegt het hedendaagse gebruik van de ready-made ook iets over de overvloed aan artefacten in onze markt en onze samenleving. Het ontwerpproces en de uitvoering via de ready-made hebben meer te maken met het herconfigureren van de beschikbaarheid van bepaalde materialen dan met het in gang zetten van een volledig nieuwe productieketen. Hier kunnen we luisteren naar de woorden van ontwerper Pablo Bras, wanneer hij voorstelt om “in relatie te brengen vóór te produceren”, en uitlegt dat “er te veel diversiteit in de werkelijkheid is om te beweren dat we alle mogelijke configuraties ervan al hebben uitgeput” (*Nous n’habitons plus seulement les endroits où nous nous trouvons*, artikel voor AOC média, 2023). Het gaat met andere woorden om een manier om zuinig met middelen om te gaan, die echter niet ontkent hoe belangrijk de ontwerper de functie en dus het gebruik acht binnen het ontwerpproces. In dit opzicht zijn de woorden van ontwerper Ernesto Oroza in zijn boek Rikimbili (PU Saint-Étienne, 2009), over de manieren van ontwerpen binnen het Cubaanse isolement als gevolg van het embargo, ook verhelderend: “Omdat behoefte en gebruik centraal komen te staan in het nieuwe perspectief van een redelijk gebruik van hulpbronnen en het verminderen van consumptie op wereldschaal, kan de Cubaanse ervaring van familiale productie aan de designwereld en de industriële sector tonen hoe individuen, geconfronteerd met allerlei beperkingen, hebben durven kiezen voor dit alternatief.”

Door gebruik te maken van het materiële en symbolische ecosysteem dat hem omringt, gebruikt de ontwerper het vermogen tot observatie en aandacht, een vindingrijkheid om via verplaatsing te werk te gaan en verwantschappen tussen vormen, eigenschappen, functies en symbolen bloot te leggen. De objecten die in dit hoofdstuk zijn samengebracht, tonen bovendien dat het aspect ‘auteur’ bij de ontwerper naar de achtergrond verschuift, in die zin dat de vormen niet voortkomen uit zijn eigen tekeningen maar dat hij eer betuigt aan wat al bestaat, vaak anoniem, in objecten zonder geïdentificeerde auteur. Het gaat hier om een eerbetoon aan alledaagse objecten, aan hun plastische en symbolische kwaliteiten, en aan de gebruiken die reeds in de werkelijkheid aanwezig zijn.

Réjean Peytavin
Vases Karyotype Freaks, 2019
© foto CIAV Meisenthal

V - PRODUCTIEMIDDELEN OMVORMEN

Door een houding te ontwikkelen die verwant is aan diegene die al werd beschreven bij de ready-made, kiezen sommige ontwerpers ervoor om gereedschappen en vormgevingsprocessen uit de wereld van het ambacht of de industrie anders aan te wenden. Ze maken gebruik van de aanwezige productiemiddelen, van reeds bestaande productielijnen om met zo weinig mogelijk middelen zoveel mogelijk te bereiken, altijd met zo weinig mogelijk inspanning en materiaal.

De stoel *Échelle 1* van Lila Guedin is bijvoorbeeld ontstaan uit aandacht voor de assemblagedetails van industriële trapjes en ladders van aluminium. Ze heeft de technische en plastische kwaliteiten van het krimpproces bestudeerd in een samenwerking met het bedrijf Fortal. Daarbij verplaatst ze het vakmanschap van de fabriek om andere typologieën zichtbaar te maken en stuurt ze de productie richting huishoudelijk meubilair. Zo ontwikkelt ze een manier om nieuwe voorwerpen te ontwerpen die zo dicht mogelijk aansluit bij de bestaande productiecapaciteiten. Ze zorgt er daarbij voor dat het project uitvoerbaar is en minimaliseert investeringen in materiaal, onderzoek en ontwikkeling.

Wanneer de vormen de fabricageprocessen en technische eigenheden van een bedrijf zichtbaar maken, helpen ze objecten leesbaar te maken en verwijzen ze naar het traject dat het materiaal tijdens de productie heeft afgelegd. Dat is precies wat Réjean Peytavin onderneemt in de ateliers van het Centre International Verrier in Meisenthal en in een porseleinfabriek in Jingdezhen. Door bestaande mallen in de productieplaatsen tot een hybride vorm te maken en ze nieuwe toepassingen toe te kennen, stelt hij de vraag naar de fout als een deugdzame afwijking, een bron van nieuwe plastische mogelijkheden en historische verwantschappen. In een vergelijkbare beweging grijpt Diane Steverlynck, samen met Anne Masson & Eric Chevalier, niet in via de tekening, maar via de codelijnen zelf, rechtstreeks in de programma's van weefmachines om nieuwe motieven te genereren, zichtbaar in de tapijten *resonance – flow – echo*. Floris Wubben buigt de extrusieprocessen voor klei, die gewoonlijk gebruikt worden voor de productie van bakstenen, om en gebruikt ze om verschillende huishoudelijke typologieën te vervaardigen, zoals de tafel *Endos* die in de tentoonstelling wordt gepresenteerd.

De hier samengebrachte benaderingen openen mogelijke horizonten om een hedendaagse productie te verankeren in de aanwezige infrastructuren. Het blijft mogelijk om meubilair of andere artefacten te produceren met bedrijven die dat normaal niet doen, maar die zich in de buurt bevinden, en om met vindingrijkheid proposities te ontwikkelen die technisch en economisch kunnen wedijveren met productie op verafgelegen locaties.

Sacha Parent & Valentine Tiraboschi
Vase Ballotini, 2025
© foto Sacha Parent & Valentine Tiraboschi

VI - DE WETTEN VAN DE MATERIE VOLGEN

Elk materiaal vereist dat er rekening gehouden wordt met de fysieke en plastische eigenschappen ervan om de vorm te kunnen geven. Ezio Manzini benadrukt in zijn boek *La matière de l'invention* precies dat design een proces is met een dialoog tussen de ontwerper, het materiaal en het gebruik. Hij benadrukt dat het materiaal geen passieve drager is, maar een volwaardige actor in het creatieproces, een drager van beperkingen, mogelijkheden en betekenissen. Zo wordt hout gestructureerd door vezels die in een bepaalde richting gaan en die de manier van snijden of bewerken beïnvloeden. Klei is daarentegen een kneedbare materie, wat een organische en empirische modellering mogelijk maakt. Elke materie heeft op deze manier haar eigen grammatica van vormen, kleuren en sensaties. De ontwerper of fabrikant blijkt dan ook niet de enige auteur. Ook het materiaal en de processen waaraan het onderworpen wordt, dragen actief bij aan het ontwerp van de objecten. De vormen ontstaan uit een interactie tussen de bewerkingen en de intrinsieke grenzen van het materiaal.

De objecten die in dit hoofdstuk worden getoond, laten variaties zien in de manier waarop één en dezelfde materie, glas, wordt vormgegeven. De aard van het materiaal vraagt van de ontwerper om het project te bedenken vanuit de mogelijkheden die de bewerking biedt, waarbij technische beperkingen worden omgezet in formele kansen. Door wijzigingen aan te brengen in de fysieke processen van vorming of vervorming van glas, vergt elk project talloze proefrondes voordat het tot stand komt. Zo kan het protocol waarvoor gekozen wordt vanuit het gewenste resultaat worden bepaald en juist in deze proeven kunnen prachtige verrassingen en onverwachte uitkomsten opduiken. Daarbij moeten we in het achterhoofd houden dat de ontwerper meestal een meer algemene kennis heeft, die verschilt van die van een materiaalkundig ingenieur die bepaalde vervormingen kan inschatten en via berekening voorspelbaar kan maken. Wat hier zichtbaar wordt, is meer de ontwikkeling van een empirische beheersing door middel van toevalligheden dan een grote virtuositeit in het verwijderen van onvoorspelbaarheden.

In de serie *Melt* van Nendo), de *Vases Fazzoletto* van Fulvio Bianconi en de *Unroll butter* dish van Marco Campardo zien we hoe verschillende fysieke parameters (temperatuur, zwaartekracht, dikte van het materiaal, kneedbaarheid en de beweging van de materie) tegelijkertijd samenkomen wanneer het materiaal door een mal wordt geleid in een proces van thermisch vormen of zich bevindt aan het uiteinde van de blaaspijp. Dat geldt ook voor Valentine Tiraboschi en Sacha Parent, die glas in de vorm van korrels gebruiken en het laten stromen door een gekalibreerd raster, waardoor opeenhopingen ontstaan in kleine heuvelvormige structuren die de eigen wetten van tumulusvorming volgen.

In het CIRVA werkt Brynjar Sigurdarson voor zijn vaas Spectrum met glaspasta via een verrassend proces. Die vaas kwam tot stand in een lange reeks proefrondes, met een resultaat dat bepaalde mineraalvormingen door sedimentatie nabootst en doet denken aan materialen die uit magma voortkomen.

Veel van deze objecten zijn als het ware vastgelegde momenten van een proces, een soort momentopnames van een beweging die had kunnen doorgaan, ware die niet bewust onderbroken. De vormen zijn nauwelijks getekend en ontstaan meestal door het materiaal aan specifieke omstandigheden te onderwerpen. Ook de materie zelf beslist, binnen een kader van beperkingen en een vormgevingsprotocol bedacht door de ontwerper en ambachtsman, wat zij wel of niet kan.

Marijn Van Der Poll
Do Hit Chair
© Collection Province de Hainaut - dépôt CID au Grand-Hornu

VII - PROTOCOLLEN OPENGOOIEN, SYSTEMEN ANDERS BEKIJKEN, ZICH LOSMAKEN VAN GEBRUIKSNORMEN

De objecten in dit hoofdstuk schrijven niet precies voor hoe ze geconfigureerd of gebruikt zouden moeten worden. De ontwerpers formuleren veeleer voorstellen, protocollen of systemen die ieder individu de vrijheid laten om ze op een eigen manier te benaderen.

De poster van de fotoserie van Bruno Munari, met de titel *À la recherche du confort dans un fauteuil inconfortable*, nodigt ons niet zonder humor uit om onze relatie tot objecten opnieuw te overwegen. Door lichamen soms minder te sturen en minder autoritair te zijn in het gebruik, openen deze objecten een diversiteit aan mogelijke gedragingen. Of het nu gaat om modulaire elementen die uit meerdere onderdelen bestaan, zoals de *Vases combinatoires* van Ronan en Erwan Bouroullec), de boekenkast *Construction* van Martin Szekely en het podium *Goban* van Olivier Vadrot, of om objecten met veranderlijke contouren zoals de zitzak *Sacco* van

Piero Gatti, Cesare Paolini en Franco Teodoro, de manden *Thalie* van Julie Richoz of de *Maap lamp* van Erwan Bouroullec, ze verrijken het gebruik met niet-blijvende vormen die voortdurend vernieuwd kunnen worden. Ze maken het mogelijk om in te grijpen in een huiselijke omgeving die daardoor minder rigide en gefixeerd wordt. Een organisatie van de ruimte die onderhevig is aan variaties evolueert en wordt vluchtig. Ze is beter in staat zich aan te passen aan meervoudige leefwijzen en een grotere vrijheid van beweging.

Doordat deze voorwerpen de gebruiker actief erbij betrekken, kan die ook zelf invloed uitoefenen op de vormen, hetzij door een ter beschikking gesteld protocol te volgen, hetzij door te werken binnen een systeem, zoals het ontwerpprogramma dat de *Chaise V8.0* van Sander Wassink begeleidt. Zo wordt iedereen aangezet om de objecten aan te passen aan de eigen wensen of beperkingen. Dit is soms zelfs noodzakelijk om het project überhaupt te kunnen gebruiken, zoals bij de *Do hit chair* van Marijn van der Poll. Het varieert van de kleinste eenheid tot de uitrol van een volledig systeem. De mogelijkheid om onderdelen toe te voegen of weg te nemen, of om deel uit te maken van het proces, biedt op deze manier een grote vrijheid van gebruik aan degenen die ermee werken.

OVER DE OPDRACHTEN VOOR DE TENTOONSTELLING:

De tentoonstelling presenteert nieuwe, ongepubliceerde werken van vijf ontwerpers, geproduceerd op uitnodiging van de curatoren en het CID in Grand-Hornu. Zij putten uit de context, zoals de geschiedenis en de grondstoffen van de site of het territorium, of maken gebruik van de winterperiode waarin de tentoonstelling plaatsvindt.

- Lucie Ponard maakte in samenwerking met de Belgische steenfabriek Nelissen een tafel, opgebouwd uit restanten van bakstenen, die ze met glazuur bedekte en samenvoegde tot een nieuw geheel. Dit sluit aan bij haar praktijk, waarbij ze recepten voor glazuur samenstelt op basis van uitgegraven aarde van bouwplaatsen. Hier gebruikt ze als grondstof drie soorten aarde afkomstig van de terril van Héribus, ten zuiden van Mons, geselecteerd door geoloog Nicolas Dupont.
- Rikkert Paauw krijgt carte blanche en wordt uitgenodigd om ter plekke een nieuw werk te maken uit materialen afkomstig van grofvuil dat hij in de omgeving van het museum aantreft. De elementen die hij tijdens zijn omzwervingen willekeurig verzamelt, geven de impuls aan het toekomstige werk en ontvouwen een nieuw gebruik.
- Julie Brugier vervaardigt speciaal voor de tentoonstelling een rookoven voor het roken met hooi, een verwijzing naar het materiaal dat vroeger werd opgeslagen in het voormalige Hooimagazijn, waar de tentoonstelling in Grand-Hornu wordt gepresenteerd. Deze rookoven wordt tijdens de opening van de tentoonstelling aangemaakt door chef Olivier De Vriendt van restaurant Rizom, dat sinds 2021 gevestigd is in het hart van het voormalige mijncomplex.
- Pablo Bras zet zijn onderzoek naar energie en onzichtbare stromen voort door een radiator te ontwerpen die reageert op de bewegingen van bezoekers en rekening houdt met de specifieke configuratie van de ruimte. Deze radiator wordt geactiveerd door aanwezigheid en wordt zo een lokaal en tijdelijk punt van warmte in het hart van de tentoonstelling. Hiermee wordt de noodzaak van continue energiestromen ter discussie gesteld en vergeleken met onze eerder onderbroken vormen van gebruik.
- Nathanaël Abeille vangt dan weer zonlicht op via een heliostaat die buiten wordt geplaatst. De zonnestralen worden dan teruggekaatst op een van de reflectoren die binnen in het Hooimagazijn wordt geplaatst. Afhankelijk van het weer wordt de tentoonstellingsruimte, die doorgaans gehuld is in relatieve duisternis, doorkruist door zonlicht, dat in de periode waarin de tentoonstelling plaatsvindt gewoonlijk laag staat en minder aanwezig is.

OVER BAPTISTE MEYNIEL:

Baptiste Meyniel, Franse ontwerper en afgestudeerd aan de ENSCI, ontwikkelt een praktijk waarin bijzondere aandacht uitgaat naar materiaalonderzoek en processen van vormgeving. Hij was laureaat van het CIRVA in 2019 en vervolgens geselecteerd door de Fondation Hermès tijdens de Académie des savoir-faire rond glas in 2021. Daarna sloot hij zich aan bij het JAD om samenwerkingen op te zetten met andere ambachten (stoffenprinter, heliograveur, ververijen). Zijn werk werd tentoongesteld bij Fotokino, het Frac Champagne-Ardenne, het Frac Picardie, het Espace de l'Art Concret, het MAMC in Saint-Étienne, de Fondazione Rodolfo Ferrari en tijdens de Triennale van Milaan.

OVER NICOLAS VERSCHAEVE:

Nicolas Verschaeve (BE–LUX) woont en werkt tussen Brussel en de Noordelijke Vogezen. Hij heeft in zijn praktijk een bijzondere aandacht voor de vormen die onze relaties met de wereld aannemen, zowel in sociale zin als in de manier waarop we ons verhouden tot omgevingen en leefmilieus. Al meerdere jaren zet hij zich in voor een praktijk die zich op het terrein afspeelt. Hij werkt met wat buiten de objecten treedt en wat eraan voorafgaat: een geheel van geografische, historische, sociale, economische of politieke parameters. Zijn reflecties vormen, in een voortdurende wisselwerking, de basis van zijn onderzoeksdomeinen, ontwerpen in opdracht, tentoonstellingscuratie en pedagogiek. Hij werkt samen met culturele instellingen zoals het Centre International d'Art Verrier in Meisenthal, Wallonie Design, het Centre national des arts plastiques, Les Ateliers Médicis en de Fondation d'entreprise Hermès, evenals met territoriale structuren zoals het Parc national de forêts in Bourgondië. Hij wordt vertegenwoordigd door galerie A1043. Zijn werk maakt deel uit van de collecties van het Cnap en werd gepresenteerd
in het Vitra Design Museum, BOZAR Brussel, Les Ateliers des Arques, de Biënnale van Saint-Étienne en op de Salone del Mobile in Milaan. Parallel aan zijn zelfstandige praktijk verzorgt hij sinds 2023 de pedagogische coördinatie van het programma Design des Mondes Forestiers, gedragen door de EnsAD in Parijs en gevestigd in het Pays de Bitche in de Moezel.

CID - CENTRUM VOOR INNOVATIE EN DESIGN in Grand-Hornu
Site du Grand-Hornu
Rue Sainte-Louise 82
B-7301 Hornu

accueil@grand-hornu.be

www.cid-grand-hornu.be
cidgrandhornu
cidgrandhornu

DIRECTRICE
Marie Pok

COMMUNICATIEDIENST
Massimo Di Emidio
+32 (0)65 61 39 11
massimo.di_emidio@hainaut.be

PERSCONTACT
Sophie Carrée PR
Foto : sophiecarree.be/press
+32 (0)2 346 05 00
press@sophiecarree.be
www.sophiecarree.com

OPENINGSUREN
Dagelijks van 10 tot 18 uur, behalve op maandag.
De site van Grand-Hornu is gesloten op 24, 25, 31 december en 01 januari.

De administratieve dienst is op werkdagen bereikbaar van 8u tot 16.30u.

TOEGANGSPRIJS
— Combiticket Site van Grand-Hornu / CID / MACS: 10 €
— Reductietarief: 2 of 6 €
— Groepstarief (minimum 15 pers.): 6 €
— Schoolgroepen: 2 €
— Gratis voor kinderen onder 6 jaar
— Gratis toegang de eerste zondag van de maand
— Audio-gids om de historische site te ontdekken (FR / NL / DUITS / ENG / IT / SP): 3 €
Gratis geleide bezoeken voor individuele bezoekers
- van dinsdag tot zaterdag om 11u voor de historische site, om 15.30u voor de designtentoonstelling
- zondag om 15u voor de historische site, om 16.30u voor de designtentoonstelling

RESERVATIES
Reserveren is verplicht voor rondleidingen (op afspraak) van de tentoonstellingen en/of de historische site (FR / NL / DUITS / ENG).
+32 (0)65 61 39 02
reservations@grand-hornu.be

RESTAURATIE
Het restaurant **Rizom** wordt geleid door Olivier Devriendt, voormalig ondercommandant van Sang Hoon Degeimbre in L'Air du Temps, en biedt een interculturele keuken.
Bovendien biedt **Rizom** ook een nieuwe fast-food service in de cafetaria, die onlangs is omgebouwd door ontwerper Benoît Deneufbourg.

info@rizom-restaurant.be
www.rizom-restaurant.be
+32 (0)65 61 38 76

De vzw CID - centrum voor innovatie en design in Grand-Hornu is gesubsidieerd door de Provincie Henegouwen.
Met de steun van Federatie Wallonië-Brussel - sectie beeldende kunsten.

PARTNERS

Province de Hainaut

FÉDÉRATION WALLONIE-BRUXELLES

UNESCO

La 1ère

La Libre Belgique

rtbf.be

JAD

AMBASSADE DE FRANCE EN BELGIQUE
Liberté
Égalité
Fraternité

INSTITUT FRANÇAIS

Province de
Hainaut
centre d'innovation
et de design
au Grand-Hornu